

Araştırma/Research

DOI: 10.7822/omuefd.790496

OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi

OMU Journal of Education Faculty

2021, 40(1), 122-141

Okul Öncesi Dönemde Çocuklar Arasındaki Sınıf İçi Güç İlişkilerinin İncelenmesi ¹

Serhat GÜNDOĞDU ², Mustafa YAŞAR ³

Makalenin Geliş Tarihi: 04.09.2020

Yayına Kabul Tarihi: 13.06.2021

Online Yayınlanma Tarihi: 30.06.2021

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarının sınıf içi güç ilişkilerini incelemek amacıyla yapılmış nitel bir çalışmadır. Çalışmada çocukların kendi isteklerinin gerçekleşmesi için akranlarına karşı nasıl bir strateji kullandığı ve bu stratejilerin hangi bağlamda ortaya çıktığı incelenmiştir. Araştırma Adana il merkezinde, bir devlet üniversitesine bağlı uygulama anaokulunun 5-6 yaş grubu sınıflarından birinde yürütülmüştür. Çalışma grubunu sınıfın öğretmeni ve sınıfta eğitim gören 19 çocuk oluşturmuştur. Sınıftaki çocukların 10'u kız dokuzu erkektir. Araştırma verileri, nitel veri toplama yöntemleri olan görüşme, gözlem ve araştırmacı günlüğü yoluyla toplanmıştır. Elde edilen nitel verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre okul öncesi dönem sınıfta çocukların güç hakimiyeti sağlamak için iki temel stratejiyi kullandıkları görülmüştür. Bu stratejiler arkadaşını zorunlu kılma ve arkadaşının gönüllü olmasını sağlama şeklinde ortaya çıkmıştır. Çocukların kendi aralarındaki güç ilişkisinde daha çok zorunlu kılma stratejisi kullandıkları belirlenmiştir. Çocukların arkadaşlarına karşı zorunlu kılma stratejilerinden en çok emriyaki yapma, gönüllü olmasını sağlama stratejilerinden de en çok açık iletişim kullanma yöntemini kullandığı görülmüştür. Çocuklar her stratejiyi de en fazla oyun zamanında kullanmışlardır.

Öğretmenin çocuklarla olan fiziksel ve ilişkisel mesafesi çocukların birbirine karşı kullandığı güç stratejisini belirlemede önemli rol oynamıştır. Öğretmen çocuklara uzak olduğunda çocuklar birbirlerine daha çok zorunlu kılma stratejisini kullanırken öğretmen çocuklara yakın olduğunda ise gönüllü olmasını sağlama stratejisini kullanmaktadırlar. Çocuklar sınıf kurallarının ihlal edildiği durumlarda arkadaşlarının kurallara uymasını sağlamak amacıyla farklı şekillerde güç kullanmışlardır. Çocuklar sahip olduklarını paylaşmayı kabul etmedikleri durumlarda akranlarına karşı zorunlu kılma stratejisini kullanırken, başka bir çocuğun sahip olduklarını kendisi ile paylaşmasını istediği durumlarda gönüllü olmasını sağlama stratejisini kullanmışlardır. Bu sonuçlar çerçevesinde araştırmacılara, öğretmenlere ve ailelere önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi, Akran İlişkileri, Güç İlişkileri, Güç Hakimiyeti

¹ Bu makale Serhat GÜNDOĞDU tarafından Mustafa YAŞAR danışmanlığında hazırlanan 'Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sınıf İçi Güç İlişkilerinin İncelenmesi' isimli doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, gundogduserhat50@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6841-8890

³ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, myasar@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8421-4406

Gündoğdu, S. ve Yaşar, M. (2021). Okul öncesi dönemde çocuklar arasındaki sınıf içi güç ilişkilerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 122-141. DOI: 10.7822/omuefd.790496

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2021, 40(1), 122-141.

GİRİŞ

Akran ilişkileri tüm gelişim alanlarını etkilemektedir ve toplumsal rollerin öğrenilmesi ve uygulanması gibi sosyal gelişim açısından önemli işlevlere sahiptir (Erwin, 1993). Akranlar; birbirlerine destek olarak, birbirlerini eleştirerek, birbirleriyle rekabet halinde olarak sosyal gelişim kaynağı olurlar (Çetin, Bilbay & Kaymak, 2002). Çocukların erken dönem davranış özelliklerini akran çevresi içinde çalışan birçok araştırmacıya göre (Chen, Chang, He & Liu, 2005; Johnson, Ironsmith, Snow & Poteat, 2000) akran ilişkileri, çocukların psiko-sosyal sağlıklarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Araştırmalar, ayrıca akran ilişkilerinin çocukların uzun süreli uyumu için önemli olduğunu göstermiştir (Bagwell, Newcomb & Bukowski, 1998; Ollendick, Weist, Borden & Green, 1992).

Akranların birbirlerine; bilgi kaynağı olma, model olma, rehber olma gibi fonksiyonları bulunmaktadır (Batey, 2002). Akran ilişkileri içerisindeki çocuklar davranışsal olarak zamanla birbirlerine benzerler. Örneğin, saldırgan akranlarıyla zaman geçiren çocukların zamanla saldırgan davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir (Farmer & Cadwallader, 2000). Ayrıca paylaşım, işbirliği, sırasını bekleme gibi sosyal beceriler de akran ilişkileri sırasında öğrenilmekte ve pekiştirilmektedir (Beyazkürk, Anlıak & Dinçer, 2007). Çocukların akran ilişkilerinin yapısını, bireysel özellikler ve birbirleriyle etkileşim şekillendirmektedir (Song, 2006). Çocuklardaki; zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal olgunlaşma çocuğun sosyal davranışlarını değiştirmekte bu da akran ilişkilerinin niteliğini geliştirmektedir (Çetin vd., 2002). Akran ilişkilerinin olumlu olması, saldırganlık gibi bazı problemleri azaltabilirken akran ilişkilerinin olumsuz olması da problem durumlarının artmasına neden olabilmektedir. Ayrıca; akranların destek olması ve güç dengesi de akran yapısını şekillendirmektedir. (Schwartz, Dodge, Petit & Bates, 2000).

Dahl (2001) gücü, kişinin istediği şeyleri başkasına yaptırabilmesi olarak tanımlamaktadır. Literatürde de yazarların çoğunun (Lukes, 2002; Luthans, 1992; Wrong, 1980; Akt: Kumbaracı Uçkan, 2010) genelde Weber'in (1996) güç tanımını benimsedikleri görülür. Weber'e (1996) göre güç, sosyal ilişki içinde kişinin kendi amaçlarına uygun olarak diğerlerinin davranışlarını yönetme kapasitesidir. Burada kişinin kendi amaçları önceliklidir. Kişi kendi amacının gerçekleşmesi için ilişkide bulunduğu diğer kişilerin davranışlarına etki etmektedir ve bunu da kapasitesinin elverdiği ölçüde gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada da güç kavramı Dahl'ın (2001) güç tanımı temel alınarak kullanılmıştır.

Yukarıdaki tanımların ortak noktası, gücün etkileşim sürecinde ortaya çıktığı görüşüdür. Bu durumda kişiler hakkında genel anlamda güçlü ya da güçsüz yargısında bulunmak yanlış olacaktır. Kişiler bir konuda daha çok güçlü iken başka bir konuda güçsüz olabilmektedir. Bu noktadan hareketle gücün ortama, ilişkilere ve şartlara göre değişkenlik gösterdiği söylenebilir (Bayrak, 2000). Whittington (2001), gücün bireysel veya bağlamsal bir kavram olarak görülebildiği belirtmektedir. Bağlamsal bakış açısına göre güç, grup içinde ortaya çıkar ve bireylere ait olamaz.

Foucault'a (2005) göre güç dolaşım halindeki bir şey veya yalnızca zincirdir ve asla kimsenin elinde değildir. Güç ilişkilerini toplum içine gizlenmiş, sayısız ilişki örgüsüne sahip ve sosyal hayatta devamlı dolanımda olmasıyla açıklayan Foucault (2005), iki kişinin etkileşimde olduğu her yerde güç ilişkisinin kaçınılmaz olduğunu ve gücün sayısız ilişki örüntüsüne sahip olduğunu belirtmektedir. Güç ilişkisi, Foucault'un (2005) benzetimiyle kılcal damarlara benzer. Güç ilişkisinin var olabilmesi için en az iki kişinin olması ve birbirini etkileyebilecek durumda olması yeterlidir. Güç ilişkisi içinde bulunduğu yapının büyüklüğüne bağlı değildir. En basit etkileşimin görüldüğü iki kişilik ilişkilerden toplumlar arası ilişkilere kadar düşünüldüğünde sayısız güç ilişkisi ortaya çıkmaktadır ve yukarıda bahsedilen kılcal damar benzetmesi daha da anlam kazanmaktadır. Bununla birlikte, gücü yalnızca bağlamsal olarak görmek, bireyin eylemlerini görmezden gelmeye neden olabilmektedir. Çocukların bireysel olarak güçlü ya da güçsüz oldukları söylenemez, ancak durumun özelliklerinin, güç kullanma stratejisinin, grup içindeki kendi kişisel durumlarının güç kullanımında belirleyici olması muhtemeldir.

Çocukların etkileşim ortamında ortaya çıkan akran ilişkilerinde güç kullanımları kaçınılmazdır. Güç, akran ilişkilerini şekillendiren önemli bir unsurdur. Birçok çalışma okul öncesi dönemde baskın olan çocukların varlığını ortaya koymuştur. Baskın çocuklar, akranları tarafından izlenen, taklit edilen ve sevilen kişilerdir (Charlesworth & La Freniere, 1983) ve genellikle kendilerini öne sürmek için saldırgan davranış sergilerler. Saldırgan davranış sergileme okul öncesi dönemdeki çocukların akranlarına karşı hakimiyeti sağlamasında etkili olmaktadır (Pettit, Dodge, Bakshi & Coie, 1990). Hawley (1999), çocukların ilk yıllardan itibaren kişilerarası ilişkilerde ilişkilerini düzenlemede güç kullandıklarını ifade etmektedir. Hawley (1999), okul öncesi dönem çocuklarının okulda, akranlarına baskınlık elde etmek için daha etkili kişilerarası stratejiler kullanmaya başladıklarını öne sürmektedir. Hawley (1999), okul öncesi dönem boyunca çocukların, hem sosyal hem de antisosyal stratejiler kullandıklarını ancak işbirlikçi ve dostane davranış sergileyen çocukların akranları tarafından daha fazla sevildiğini ve daha fazla dinlendiklerini savunmaktadır. Hawley (1999), bir çocuğun akranlarıyla kurduğu sosyal etkileşimin, çocuğun o grup içinde daha etkili veya güçlü hale gelmesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Bu şekilde bir çocuk statü kazanır ve arkadaşları üzerinde etki oluşturur.

Literatürde okul öncesi dönem çocuklarının güç ilişkileri ile ilgili çok az çalışmaya rastlanmıştır (Lee & Recchia, 2008; Shin, Recchia, Lee, Lee & Mullarkey, 2004). Lee ve Recchia (2008) gücün sosyal ilişkilerde nasıl kritik bir rol oynadığını ve çocukların sınıf deneyimlerini nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Araştırmaya öğretmenler tarafından güçlü olarak tanımlanan üç çocuk dahil edilmiştir. Bulgulara göre birinci çocuk; saçma davranışlar sergileyerek, espri yaparak, emrivaki yaparak, zorba davranış sergileyerek, öğretmene şikayet ederek; ikinci çocuk; sözel olmayan fiziksel müdahale ile ve emrivaki yaparak; üçüncü çocuk; direktif vererek, zorba davranış sergileyerek ve emrivaki yaparak etki oluşturmuşlardır. Bu çalışmada seçilen çocuklar üzerinden güç hakimiyetine odaklanılmış sınıfın tamamına ve akranlar arasındaki etkileşime bakılmamıştır. Shin vd., (2004) lider çocukların niteliklerini güç kaynağı kullanma açısından belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmaya üç sınıftan öğretmenler tarafından seçilen ikişer çocuk katılmıştır. Araştırmaya göre; çocukların özelliklerini en iyi tanımlayan iki ana tema: dinamik ve karizmatik kişilikler ve sınıfta sahip olma duygusu ve yüksek farkındalıktır. Burada çocukların arkadaşlarına karşı etki oluştururken hangi güç kaynağının kullanıldığı bulunurken bunun hangi stratejilerle yapıldığına değinilmemiştir. Güç konusu zamanla akran ilişkileri bağlamında, özellikle zorbalıkla ilişkili olarak çalışılmaya başlanmıştır (Gültekin Akduman, 2012; Karaca, Gündüz & Aral, 2011; Korkulu & Yılmaz, 2010; Özbey & Alisinanoğlu, 2009; Özkan & Çifci, 2010; Salı, 2014; Uysal & Dinçer, 2012; Whittington, 2001).

Okul öncesi dönem çocuklarının sınıf içi ilişkilerinde bazı çocukların istekleri daha çok gerçekleşirken bazı çocukların istekleri daha az gerçekleşmektedir. Güç hâkimiyeti fazla olan çocukların istekleri daha çok gerçekleşirken güç hâkimiyeti az olan çocukların istekleri daha az gerçekleşmektedir (Foucault, 2005). Dolayısıyla güç hâkimiyeti fazla olan okul öncesi dönem çocuklarının sınıf içi isteklerinin gerçekleşmesi için nasıl bir strateji kullandıkları merak edilen bir konudur. Ayrıca güç hâkimiyetini sağlamak için kullanılan stratejinin oyun, etkinlik ve çember zamanında farklılaşıp farklılaşmadığı da merak edilen bir konudur. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, çocukların akran ilişkilerinde gücü nasıl kullandıklarını ortaya çıkarmaktır. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Okul öncesi dönem çocuklarının güç hâkimiyetini sağlamak için sergiledikleri stratejiler hangi bağlamda (oyun, etkinlik, çember) daha çok ortaya çıkmaktadır?
2. Okul öncesi dönem çocukları hangi stratejileri kullanarak akranlarına karşı güç hâkimiyetini sağlamaktadırlar?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Okul öncesi dönem çocuklarının sınıf içi güç ilişkilerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması ile desenlenmiştir. Merriam (2013) durum çalışmalarını sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak ifade etmiştir. Glesne'ye (2013) göre nitel araştırmalarda durum değişik şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Birey, kurum, grup veya ortam çalışma için bir durum olabilmektedir. Bu çalışmada durum, çalışma yapılan sınıf olarak belirlenmiştir. Durum çalışmasının belirgin özelliği nasıl ve niçin sorularını temele alarak bir olgu ya da olayı derinlemesine incelenmesi ve bağlamsal açıklamadır (Creswell, 2009; Merriam, 2013). Çocuklar arasındaki güç ilişkilerinin nasıl olduğu ve çocukların birbirleri üzerinde nasıl güç hakimiyeti kurduğu sınıf bağlamında araştırılmıştır.

Çalışma grubu

Bu çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” kullanılarak çalışma yapılacak sınıf belirlenmiştir (Patton, 2014). Çalışma yapılacak sınıfın belirlenmesinde ulaşım, okul idaresinin ve sınıf öğretmeninin olumlu tutumu, öğretmenle etkileşim halinde olunması göz önünde bulundurulmuştur. Böylece çalışmanın derinlemesine yapılması için imkan sağlanmış ve ayrıca çalışmaya hız ve kolaylık kazandırılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, Adana ilinde bir devlet üniversitesine bağlı uygulama anaokuluna devam eden beş yaş grubu bir sınıf ve sınıfın öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın gerçekleştiği sınıfta toplam 20 çocuk eğitim görmektedir. Ancak ailelerden bir tanesi çocuğunun çalışmaya katılmasını istemediğinden bu kız çocuğu çalışma dışında tutulmuştur. Böylece çalışmaya 19 çocuk katılmıştır. Çocukların hepsi tipik gelişim göstermektedir. Bu çocuklardan dokuzu erkek ve 10'u kızdır. Çocukların yaşları veri toplamaya başlanılan tarihte 58-71 ay aralığındadır ve sınıf yaş ortalaması 66 ay olarak hesaplanmıştır. Bulgularda yer alan çocuk isimleri araştırmacı tarafından verilen takma isimlerdir. Çocukların hepsinin ailesi üniversite akademik ve idari personel olarak çalışmaktadırlar.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanma Süreci

Bu çalışmada var olan durumu en iyi şekilde betimlemek için birden fazla veri toplama tekniği kullanılmıştır. Çocukların akranlarla olan güç ilişkilerini ayrıntılı betimleyebilmek amacı ile gözlem ve görüşme teknikleri ile araştırmacı günlüğü kullanılmıştır. Creswell (2009) iyi bir nitel durum çalışmasının ayırt edici özelliğinin derinlemesine bir anlayış sunma olduğunu belirtmiş ve bu derinlemesine anlayış sunmanın ise pek çok veri çeşidi toplayarak sağlanabileceğini belirtmiştir. Veri toplama süreci Kasım ayında başlamış ve dokuz hafta boyunca toplam 28 gün sürmüştür. Araştırmacı veri toplama sürecinde günde ortalama 3-4 saat sınıfta bulunmuştur. Gözlemler günlük 1,5 ile 3 saat arasında sürmüş olup ortalama gözlem süreci günlük 107 dakikadır.

Gözlemler araştırmacının katılımsız-gözlemci rolüyle gerçekleşmiştir. Araştırmacı veri toplama sürecinde çocukları özellikle oyun zamanında, çember zamanında ve etkinlik zamanında gözlemlemiştir. Gözlemlerde çocukların davranışlarına odaklanılmış ve bir form kullanılmamıştır. Gözlemlerde üç adet video kamera ve iki adet ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Kameralar çocukları kapsayacak şekilde yaklaşık iki metre mesafeye konumlandırılmıştır. Bazen de araştırmacı kamerayı eline alarak kendisi çekim yapmıştır. Ses kayıt cihazları da çocukların seslerini alacak şekilde çocuklara yakın bir yerde konumlandırılmıştır.

Veri toplama sürecinde öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Önceden açık uçlu şekilde hazırlanan dokuz görüşme sorusu üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların görüşleri doğrultusunda soru sayısı üçe indirilmiş ve öğretmene üç açık uçlu soru sorulmuştur. Araştırmacı, sınıftaki her bir çocuğun arkadaşlarına karşı ve arkadaşlarının bu çocuğa karşı isteklerini nasıl gerçekleştirdiklerini ve öğretmenin çocukların güç kullanımına ilişkin düşüncelerini sormuştur. Bu yarı yapılandırılmış görüşme dışında veri toplama sürecinde öğretmenle kısa görüşmeler

gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, okul yöneticisinin odasında gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Görüşme ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı ayrıca araştırmacı günlüğü tutmuştur. Günlük çocukların güç hakimiyetini sergilemek için kullandıkları stratejileri yorumlamak ve verilerin analiz sürecinde oluşturulabilecek kod, tema ve kategoriler hakkında çıkarım yapmak için tutulmuştur. Araştırmacı günlüğü veri toplama sürecince bazen sınıf içinde bazen de gözlemden hemen sonra tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Veri analizi sürecinde ilk aşama elde edilen ham verilerin yazı formatına dökümü olmuştur. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde tümevarımsal yaklaşım uygulanmıştır. Tümevarımsal analizle, kodlar doğrudan verilerden üretilerek bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında sunulacağı belirlenmiştir. Anlam bakımından ilişkili olan veriler aynı kategori altında toplanmıştır. Kategoriler arasındaki ilişkiler incelenmiş, benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılarak araştırma bulgularını oluşturacak temalar oluşturulmuştur. Bulunan temalar rapor edilirken frekans hesaplamasından yararlanılmış ve temaların mümkün olduğunca tanımlayıcı olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme ve gözlem yoluyla elde edilen veriler arasında tutarlılık olup olmadığına bakmak için, veriler birbirleriyle karşılaştırılarak bir arada sunulmuştur. Elde edilen tema, kategori ve kodlar bulgularda strateji, yöntem ve teknik olarak sunulmuştur.

Geçerlik, Güvenirlilik ve Etik

Bu çalışmada geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili çeşitli önlemler alınmıştır. İnanırcılık için, çalışmada veri toplama sürecinden altı ay önce sınıf ile etkileşime başlanmıştır. Bu süreçte araştırmacı sınıf ziyaretleri yapmış ve çocukların etkinliklerine katılmıştır. Ayrıca iki aylık veri toplama sürecinde uzun süre (28 gün) sınıfta bulunmuş ve sınıfta günlük yaklaşık üç-dört saat zaman geçirilmiştir. Bu süreçte 2990 dakika gözlem yapılmıştır. Öğretmenle görüşerek ve araştırmacı günlüğü tutularak veri toplama çeşitliliği artırılmıştır. Süreçte tez danışmanı ile paylaşımda bulunulmuş ve tema, kategori ve kodlar üzerinde fikir alışverişinde bulunulmuştur. Bunun yanında elde edilen analiz sonuçları çalışma yapılan öğretmenle paylaşılmış ve üzerinde çalışılarak katılımcı doğrulanması sağlanmıştır. Nakledilebilirliği artırmak için bulgularda direk alıntılardan yararlanılmış ve betimlemelerle sürecin detayları ortaya konmuştur. Süreç boyunca tez danışmanı ile görüşmeler ve tartışmalar yapılarak ham verilerin bulgularla uyumluluğu sağlanmaya çalışılmıştır. Veri analizi sürecinde bazı kodlarla ilgili ikinci kodlayıcı ile fikir alışverişinde bulunularak güvenilirlik kriteri sağlanmaya çalışılmıştır. Süreç boyunca başta tez danışmanı olmak üzere tez izleme komitesi ise gereken durumlarda görüşmeler ve tartışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda tez danışmanı, tez izleme komitesi üyeleri ve ikinci kodlayıcı ile görüşmeler ve tartışmalar yapılmış ve teyit edilebilirlik kriteri sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Çukurova Üniversitesi Rektörlüğünden etik kurul kararı alınmıştır.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Etik Değerlendirmeyi Yapan Kurul Adı: Çukurova Üniversitesi

Etik Değerlendirme Kararının Tarihi: 26.10.2016

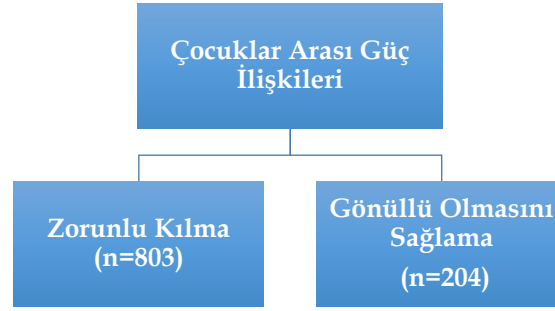
Etik Değerlendirme Belgesi Sayı Numarası: 96820157-622.99/-34305

BULGULAR

Okul Öncesi dönemde çocuklar arasındaki sınıf içi güç ilişkilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen bulgular ‘Çocuklar Arası Güç İlişkisinde Zorunlu Kılma Stratejisi’ ve ‘Çocuklar Arası Güç İlişkisinde Gönüllü Olmasını Sağlama Stratejisi’ olmak üzere iki

başlıkta sunulmuştur. Bulgular sunulurken strateji yöntem teknik sırası izlenmiştir. Stratejilerin sunumunda şekillerden yararlanılmıştır. Bulguların sunum sırasında yoğunluklar göz önünde bulundurularak en çok kullanılan strateji, yöntem ve teknikler ilk önce sunulmuştur. Bulguların sunumunda frekanslardan yararlanılmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının sınıf içi güç hakimiyetini sağlamada iki stratejinin kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu stratejiler; kişiyi zorunlu kılma ve güç kullanılan kişinin gönüllü olmasını sağlama şeklinde gerçekleşmiştir. Şekil 1’de okul öncesi dönem çocuklarının sınıf içi güç ilişkileri verilmiştir.

Şekil 1.

Çocuklar Arasındaki Güç İlişkisi

Şekil 1 incelendiğinde çocukların arkadaşlarını zorunlu kılarak ve gönüllü olmalarını sağlayarak güç hakimiyetini sağladıkları görülmektedir. Zorunlu kılma stratejinde arkadaşlarının düşünceleri dikkate alınmadan güç hakimiyeti sağlanmaktadır. Gönüllü olmasını sağlama stratejisinde ise arkadaşlarının düşünceleri dikkate alınarak arkadaşlarının gönüllü olması sağlanmaktadır.

Okul öncesi dönem çocuklarının sınıf içi güç hakimiyetini sağlama stratejileri oyun, etkinlik ve çember zamanında gözlenmiştir. Çocukların kullandıkları stratejilerin zamansal oranları şekil 2’de verilmiştir.

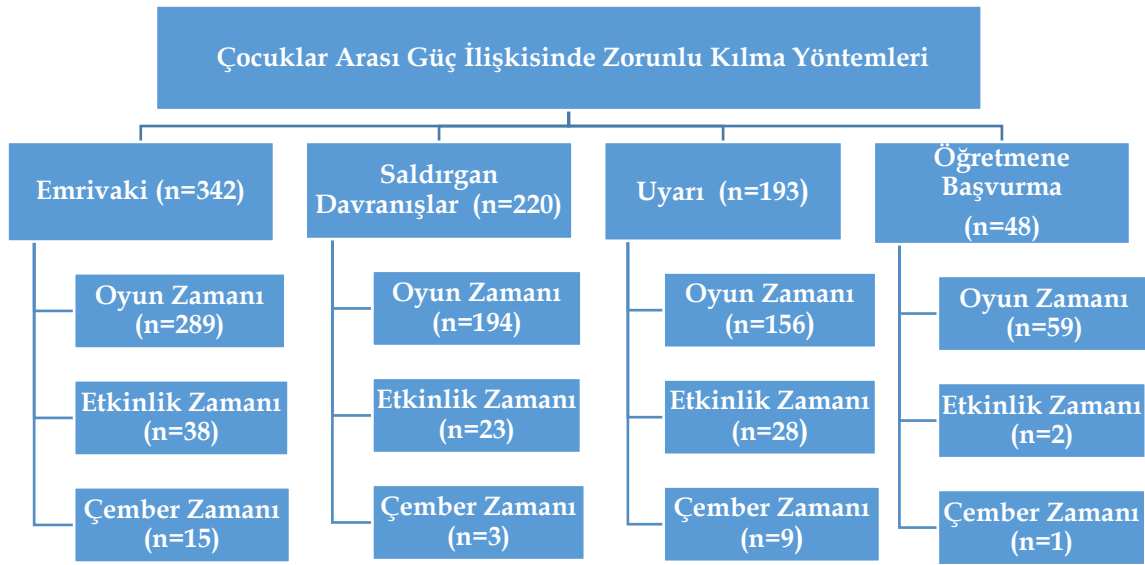
Şekil 2.

Çocukların Kullandığı Stratejilerin Zamansal Kullanım Oranları

Şekil 2 incelendiğinde çocuklar çember zamanında 44 defa zorunlu kılma 3 defa gönüllü olmasını sağlama; etkinlik zamanında 94 defa zorunlu kılma 24 defa gönüllü olmasını sağlama, oyun zamanında 665 defa zorunlu kılma 177 defa gönüllü olmasını sağlama stratejisi kullandıkları görülmektedir.

Çocuklar arası güç ilişkisinde zorunlu kılma stratejisi

Çocukların arkadaşları üzerinde güç hakimiyeti sağlama stratejilerinden birincisi arkadaşlarını zorunlu kılmadır. Bu stratejide arkadaşlarının isteği kabul edip etmemesi önemli değildir. Çocukların kendi istekleri ön plandadır ve bunun gerçekleşmesi için arkadaşlarının onayı ya da rızası göz ardı edilmektedir. Zorunlu kılma stratejisinde güç kullanılan çocuklar arkadaşlarının isteklerini yerine getirmek zorunda kalmaktadırlar. Arkadaşlarını zorunlu kılarak güç hakimiyetini sağlama çocuklar tarafından en çok kullanılan (n= 803) stratejidir ve büyük çoğunluğu oyun zamanında gerçekleşmektedir. Çocuklar arkadaşlarını zorunlu kılarak kendi isteklerinin gerçekleşmesini sağlarken değişik yöntemler kullanılmaktadır. Şekil 3'te çocuklar arası güç ilişkilerinde zorunlu kılma yöntemleri verilmiştir.

Şekil 3.

Çocuklar Arası Güç İlişkilerinde Zorunlu Kılma Yöntemleri

Şekil 3 incelendiğinde çocukların arkadaşlarını zorunlu kılarak güç hakimiyetini sağlarken dört değişik yöntem kullandıkları görülmektedir. Emrivaki yaparak güç hakimiyeti sağlama en çok gözlenen yöntem olurken öğretmene başvurarak güç hakimiyeti sağlama en az kullanılan yöntem olmaktadır. Güç hakimiyeti sağlamak için kullanılan stratejiler çocukların kişisel özellikleri ile yakından ilişkilidir. Zorunlu kılma stratejisini daha çok kullanan çocukların genel özellikleri incelendiğinde baskın karakterli olmaları, oyun kurucu olmaları ve oyunda oynanan oyuncağa sahip olmaları ön plana çıkmaktadır. Sınıfta bütün çocuklar bu stratejiyi kullanmakla birlikte baskın karakter sergileyen Öykü bu stratejiyi en çok kullanan çocuk konumundadır. Öykü'nün baskın karakteri olmakla birlikte agresif bir yapısı da bulunmaktadır. Öğretmenin Öykü ile ilgili şu ifadeleri bu durumu desteklemektedir:

"Öykü, daha çok kendi dediğini yapacak kişileri tercih ediyor. Kimi zaman ağlıyor, kimi zaman eşyayı vurup atıyor ki çoğu zaman da inatlaşıyor. Lider olmayı çok sevdiği için kendi istediği olmadığı veya bozulduğu zaman çok hırçınlaşıyor." (18.11.16 / Öğretmen Görüşme).

Diğer çocuklardan yaş ve fiziksel olarak daha küçük bir çocuk olan Merve ise zorunlu kılma stratejisini en az kullanan çocuk konumundadır. Merve, kısmen sessiz bir kişiliğe sahiptir. Merve sınıfta çoğu çocuk tarafından sevilen ve oynamak istenen bir çocuktur. Bu durumu öğretmen de görüşmede ifade etmiştir:

“Merve, hemen hemen her çocuğun çok sevdiği birisi. Konuşması yeterli oluyor. Çatışma durumlarında küserim diyor. Çok sessiz gibi görünüyor ama birçok çocuğu etkisi altına alıyor. Sınıftaki en hareketli çocuklar bile onun söylediklerini yapıyor.” (18.11.16 / Öğretmen Görüşme).

Bu sınıf kültüründe oyun kurucu olmanın önemli bir yeri vardır. Oyun kurucu, oyun ile ilgili bütün kararları veren kişidir. Oyun kurucu olan çocuklar da baskın karaktere sahip olmasa bile arkadaşları üzerinde zorunlu kılma stratejisini kullanmaktadırlar. Aynı şekilde oyuncuğa sahip olma da çocuklara güç kazandırmaktadır. Oyuncuğa sahip olan çocuklar oyunda söz sahibi durumunda olup arkadaşlarına karşı bu stratejiyi kullanmaktadırlar. Bu durum emrivaki, saldırgan davranışlar ve uyarı yöntemlerinde daha çok ortaya çıkmaktadır. Öğretmene başvuru yöntemi ise daha çok kendi çabaları ile arkadaşlarına istediklerini yaptırılmayan ve baskın karakterli olmayan çocuklar tarafından kullanılan bir yöntemdir. Öğretmen çember ve etkinlik zamanına göre oyun zamanında çocuklardan daha uzakta durmakta ve çocukların oyunlarına fazla müdahalede bulunmamaktadır. Bu durum da çocukların bu stratejiyi kullanmalarında etkisi olan bir faktördür.

Emrivaki Yaparak Güç Hakimiyeti Sağlama

Çocukların emrivaki yapması, birbirleri üzerinde etki oluşturmaya yönelik kullandıkları zorunlu kılma yöntemlerinden en çok gözlenenidir (n=342). Emrivaki yaparak güç hakimiyeti sağlama en fazla (n=289) oyun zamanında kendini göstermektedir. Etkinlik zamanında 38 çember zamanında is 15 defa emrivaki durumu gözlenmiştir. Emrivaki durumunda oldubittiye getirip zorunlu olarak kabul ettirme durumu vardır. Emrivaki durumunda çocuk karar verici konumdadır ve bazı durumlarda kararını direk davranışa yansıtmaktadır. Oyunda kimlerin hangi rolde oynayacağına, etkinliğin nerede yapılacağına, oyun materyallerini izinsiz kullanma vb. emrivaki örnekleridir. Öykü en fazla emrivaki yapan çocuk iken Merve en az emrivaki yapan çocuktur.

Emrivaki yapma davranışsal ve sözel olmak üzere iki farklı şekilde gözlemlenmiştir. Ancak bazı davranışsal emrivakiler bazı durumlarda sözel emrivakilerle birlikte kullanılmaktadır. Davranışsal emrivaki, en çok kullanılan emrivakidir. Çocuklar, kendi isteklerini arkadaşlarına dayatma suretiyle davranışlar sergilemektedirler. Çocuklar; arkadaşlarına sormadan oyuncaklarını/eşyalarını alarak, oyun/etkinlik sürecinde davranışı direk yaparak, arkadaşlarının oyununa izinsiz girerek vb. durumlarda emrivaki yapmaktadırlar. Sözel emrivaki yoluyla çocuklar herhangi bir konuda karar verici olarak isteklerinin gerçekleşmesini sağlamaktadırlar. Çocuklar; oyunda/etkinlikte ne/nasıl yapılacağına, oyunda rol belirlemede vb. durumlarda kendileri karar vermektedirler. Örneğin,

“Sude ve Cem matematik merkezinde oyuncak hayvanlarla oynarlarken Bora geldi “ben bu yeşil ayı ile oynayacağım” diyerek oyuncak ayıyı masadan aldı ve gitti.” (29.11.16/Oyun Zamanı)

“Öykü, Efe, Derya ve Cem blok merkezinde evcilik oynarlarken Öykü; Efe’ye ‘sen baba ol, ben anneyim, o kızımız (Derya’yı göstererek)’ dedi.” (29.11.16/Oyun Zamanı)

Saldırgan Davranışlar Sergileyerek Güç Hakimiyeti Sağlama

Saldırgan davranışlar, çocukların birbirleri üzerinde baskı oluşturmaya yönelik kullandıkları zorunlu kılma yöntemlerinden en çok kullanılan ikinci yöntemdir (n=220). Çocukların sergiledikleri saldırgan davranışlar davranışı sergilediği arkadaşının düşüncelerini dikkate almadan istemli bir şekilde gösterilen ve zarar veren ve ya zarar verme potansiyeline sahip davranışlardır. Çekme, vurma, bağırma, oyunu bozma gibi davranışları içerir. Saldırgan davranışlar en fazla (n=194) oyun zamanında gerçekleşmektedir. Etkinlik zamanında 23 çember zamanında ise üç defa saldırgan davranış gözlenmiştir. Oyunda sıra önceliği elde etmek isteyen çocukların arkadaşlarını iteklemesi, oyunda istemediği davranışı sergileyen arkadaşına bağırması, gereksiz arkadaşlarının dizdiği blokları yıkması gibi davranışlar örnek gösterilebilir. Çocukların arkadaşlarına karşı kullandığı saldırgan davranışlar; fiziksel, sözel ve oyuna yönelik olmak üzere üç şekilde ortaya çıkmaktadır. Fiziksel

saldırgan davranışlar çocuklar tarafından daha çok kullanılmaktadır. Fiziksel saldırgan davranışlar; arkadaşını çekme/çekiştirme, arkadaşını itikleme ve arkadaşına vurma şeklinde kendini göstermektedir. Sözel saldırgan davranışlar; arkadaşına sesi yükseltme ve arkadaşını tehdit etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çocukların isteklerini diğerlerine yaptırma amacıyla sergiledikleri fiziksel ve sözel saldırgan davranışların varlığı aşağıdaki öğretmen ifadesinden de anlaşılmaktadır:

"...bu yüzden çocukların kendi istediklerini yaptırmaya çalışmaları her ne şekilde olursa olsun kuralları hatırlatarak eğer yanlış davranışlar varsa düzeltilmesini sağlıyorum. Birbirlerine vurduklarında vurulan yerin sevilmesi, atılan nesnenin uygun bir şekilde alınarak tekrar yerine konması, tükürdüğünde öpülmesi, kötü bir söz söylendiğinde sözcüğün anlamının sözlükten araştırılıp çocuğa söylenmesi ve onun yerine arkadaşına güzel bir söz söylenmesi yanlış davranışı değiştirme yollarından birisi." (19.12.16 / Öğretmen Görüşme).

Çekme/çekiştirme davranışı çocukların en çok kullandığı fiziksel saldırgan davranış tekniğidir. Çocuklar hem arkadaşlarını çekerek/çekiştirerek hem de oyuncuğu/eşyayı çekerek/çekiştirerek isteklerini gerçekleştirmektedirler. Çocuklar; yer edinmek için, sıralı oyunlarda sıra edinmek için vb. durumlarda arkadaşlarını çekmek/çekiştirmektedirler. Çocuklar; sahiplik belirterek ve niçin kullanacağını söyleyerek de arkadaşlarından oyuncuğu/eşyayı çekiştirerek almaktadırlar. İtekleme daha çok oyun zamanında görülmektedir. Çocuklar, arkadaşlarını; kendilerinden/oyun alanından uzaklaştırmak için, sıralı oynanan oyunlarda ve etkinlikte öncelik elde etmek için vb. durumlarda arkadaşlarını iteklemektedirler. Çocuklar vurma davranışını ise oyuncaklarını alan/almaya çalışan arkadaşlarına ve kendilerine şiddet uygulayan arkadaşlarına karşı sergilemektedirler. Örneğin,

"Ahmet, Cem ve Esma blok merkezinde bloklardan yapılan merdivenden atlama oyunu oynarlarken Esma 'çekilin ilk önce bu (Cem'i göstererek)' diyerek Kaan'ı sıradan çekiştirdi." (01.12.16/Oyun Zamanı)

"Sanat merkezinde çalışma kağıtlarına rakam yazarlarken Bora, Cem'in kolunu itekleyerek 'sıra bende' dedi. Cem de ayrıldı". (08.12/16/Oyun Zamanı)

"Sema sanat merkezinde boyama yaparken Cem, Sema'nın arkasından gelip boğazını sıktı. Sema da dirseği ile Cem'e vurarak 'canımı acıttın' dedi." (08.12.18/Oyun Zamanı)

Sözel saldırgan davranışlar çocukların kullandığı diğer bir saldırgan davranış tekniğidir. Çocuklar oyunlarına/etkinliğine müdahale durumunda, arkadaşlarını çağırmak için, arkadaşlarından oyuncak/eşya isterken vb. durumlarda arkadaşlarına sesi yükseltme/bağırma davranışı sergilemektedirler. Çocukların kullandığı tehditler ise; oyundan çıkarma, oyunlarını bozma, yüzlerini karalama ve oyuncakları alma gibi değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Örneğin,

"Öykü ile Berna blok merkezinde bloklarla şekil yaparken Öykü, yüksek sesle 'veer' diyerek bloklardan bir tanesini gösterdi. Berna, 'al' diyerek bloğu Öykü'ye verdi." (08.11.16/Oyun Zamanı)

"Kaan oyuncakla Oğuz'un bloklardan yaptığı yatağına yaklaştı. Oğuz, 'yapmanı istemiyorum oyundan atılırsın yoksa' dedi. Kaan da geri çekildi." (05.12.16/Oyun Zamanı)

Uyarıda Bulunarak Güç Hakimiyeti Sağlama

Uyarı, çocukların arkadaşları üzerinde güç hakimiyetini sağlamaya yönelik kullandıkları zorunlu kılma yöntemlerinden en çok kullanılan üçüncü yöntemdir (n=193). Uyarı, genel olarak herhangi bir konu veya sorun üzerine ikaz etmek, ihtar etmek ve tembih etmek için kullanılır. Uyarı, arkadaşları tarafından istenmeyen davranışlar sergilendiğinde çocukların kullandığı bir yöntemdir. Burada çocukların iletişimi normal iletişim olmayıp uyarı niteliğinin ön plana çıkması söz konusudur. Çocuklar; direktif vererek, seslerini değişik şekillerde kullanarak, hatırlatmada bulunarak ve istek belirterek uyarılarda bulunup güç hakimiyetini sağlamaktadırlar.

Bu yöntem en fazla (n=156) oyun zamanında kullanılmaktadır. Etkinlik zamanında 28 ve çember zamanında dokuz defa uyarı davranışı gözlenmiştir. Bu yöntemi en fazla Öykü kullanırken Bülent ve

Tamer'in bu yöntemi kullandığı gözlenmemiştir. Bülent de Merve gibi baskın olmayan bir çocuktur ve Merve'den sonra en az zorunlu kılma stratejisini kullanandır. Bülent baskın özellikte olmamakla birlikte sessiz bir çocuk da değildir. Arkadaşları üzerinde güç hakimiyeti kurmak için çabalasa da başarılı olamamaktadır ve fazla oyun arkadaşı da bulunmamaktadır. Tamer de zorunlu kılma stratejisini kullanan çocuklar arasında son sıralarda bulunmaktadır. Tamer'in seçici özelliği olup belirli çocuklarla oynamaktadır ve kurallar konusunda hassas bir çocuktur. Konuşarak güç hakimiyeti sağlamak öncelikli girişimi olsa da bunun gerçekleşmemesi durumunda ağlama ve küsme davranışlarını sergilemektedir.

Direktif vererek uyarma, çocukların uyarıda bulunmaya yönelik en çok kullandıkları tekniktir ve daha çok emir kipi kullanılarak yapılmaktadır. Çocuklar arkadaşlarının yapmasını veya yapmamasını istedikleri davranışları söyleyerek uyarıda bulunmaktadırlar. Çocuklar; oyunlarına/etkinliklerine müdahale edilmesi, oyun sürecinde kendi isteklerinin gerçekleşmemesi, oyunlarının bozulması vb. durumlarda direktiflerle arkadaşlarını uymaktadırlar. Örneğin,

"Esmâ, Öykü'nün blok merkezinde yaptığı şeklin üstünden geçerken blokların bir kısmını düşürdü. Öykü de 'geçme diyorum bir daha geçme' dedi. Esmâ da "tamam" dedi." (15.12.16/Oyun Zamanı)

Çocuklar; hem oyun hem etkinlik hem de çember zamanında seslerini değişik şekillerde kullanarak arkadaşlarını uymaktadırlar. Çocukların seslerini kullanması; seslerini yükseltme ve ifadeleri heceleyip söyleme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çocuklar, oyunlarına/etkinliğine/oyuncaklarına müdahale edilmesi durumunda seslerini yükselterek uyarıda bulunmaktadırlar. Çocuklar; oyuna erken başlayan, oyuncasına dokunup müdahale eden ve etkinliğine izinsiz giren arkadaşlarını ifadeleri heceleyip söyleyerek uymaktadırlar. Örneğin,

"Blok merkezinde Öykü bloklarla kule yaparken Ahmet de Öykü'nün yanında oturarak Öykü'yü izliyordu. Ahmet kalkmaya çalışırken Öykü'nün yaptığı şekli bozdu. Öykü de sesini yükselterek 'Yaaa Ahmet' dedi. Ahmet de 'ya tamam özür dilerim' diyerek yıkılan blokları dizmeye başladı." (14.11.16/Oyun Zamanı)

Çocuklar hatırlatma yaparak uyarıda bulunmayı en çok oyun zamanında gerçekleştirmektedirler. Sahiplik (oyuncak/eşya/sıra) hatırlatması, oyun zamanını hatırlatma, kural hatırlatma ve oyun kurucu olduğunu hatırlatma çocukların kullandığı hatırlatmalardır. Çocukların arkadaşlarına kural hatırlatarak güç hakimiyetini sağlamaları öğretmen tarafından da belirtilmiştir. Örneğin,

"...Cem, kendisine ait olduğunu düşündüğü eşya başka bir arkadaşının elinde ise çekerek alabiliyor. Arkadaşlarına sık sık kuralları hatırlatıyor. Haksızlığa uğradığını düşündüğünde ağlıyor." (18.11.16 / Öğretmen Görüşme).

Kendilerine ve oyuna/etkinliğe müdahale edilmesi durumunda ve engellendiği durumlarda çocuklar arkadaşlarını istiyorum/istemiyorum gibi ifadelerle ya da kendilerini rahatsız eden durumu ifade ederek uymaktadır. Örneğin,

"Berna ile Tuğçe sanat merkezinde resim yaparken Kaan dış maketi ile Berna ve Tuğçe'ye yaklaştı. Berna ve Tuğçe de 'yapmanı istemiyorum' dedi. Kaan ayrıldı." (29.11.16/Oyun Zamanı)

Öğretmene Başvurarak Güç Hakimiyeti Sağlama

Öğretmene başvurma, çocukların kullandıkları zorunlu kılma yöntemlerinden bir diğeridir (n=48). Çocuklar, arkadaşlarını öğretmene şikayet ederek ve arkadaşları ile anlaşamadığı durumlarda öğretmenden tasdik alarak arkadaşları üzerinde etki oluşturmaktadırlar. Çocuklar arkadaşları üzerinde kendilerinin söz sahibi olmadığını durumlarda öğretmene başvurarak arkadaşları üzerinde isteklerini gerçekleştirmektedirler. Kurallara uyulmadığında ve kullandığı diğer yöntemler işe yaramadığında bazı çocuklar öğretmene başvurarak isteğini gerçekleştirmektedir. Çocuklar, arkadaşlarının; engellediği/etkilediği, oyunlarını bozması, oyun ve etkinlik kurallarına uymadığı vb. durumlarda

öğretmene şikayet etmektedirler. Çocuklar ayrıca oyunun kuralları ile ilgili anlaşmazlık çıktığında öğretmenden tasdik almaktadırlar. Çocukların arkadaşlarını öğretmene şikayet etmeleri öğretmen tarafından da belirtilmiştir. Öğretmene başvurarak güç hakimiyeti sağlama en fazla (n=26) oyun zamanında gerçekleşmektedir. Çember zamanında 17 ve etkinlik zamanında 5 defa öğretmene başvurma davranışı gerçekleşmiştir. Öğretmene en çok Ahmet ve Tamer başvururken altı çocuğun bu yöntemi kullandığı gözlenmemiştir.

Örneğin,

“Ahmet, sözel olarak çok güzel konuşup, sesini güzel ayarlıyor. Diğer çocuklar onu dinlemek zorunda kalıyor ve söylediği şeyleri genelde kabul ediyorlar. Baş edemediklerinde öğretmene şikayet ediyorlar.” (18.11.16 / Öğretmen Görüşme).

“Esmâ, dramatik oyun merkezi (DOM)’da Derya’nın kolyesini aldı. Derya kolyeyi çekerek aldı. Esmâ takacam ya diyerek kolyeyi çekerek aldı. Derya da ‘öğretmenim’ dedi. Esmâ ‘al ya’ diyerek kolyeyi verdi.” (09.11.16/Oyun Zamanı)

“Cem ve Sude satranç oynarken taşın hareketi konusunda anlaşmazlığa düştüler. Cem, ‘öğretmenim böyle hareket etmez mi’ dedi. Öğretmen de ‘evet’ diyerek açıklamada bulundu.” (16.11.16/Oyun Zamanı)

Çocuklar Arası Güç İlişkisinde Gönüllü Olmasını Sağlama Stratejisi

Çocukların gönüllü olmasını sağlama, çocukların arkadaşları üzerinde güç hakimiyeti sağlamalarında kullandıkları diğer bir stratejidir. Bu stratejide çocukların istekleri arkadaşları tarafından gönüllü olarak yerine getirilmektedir. Bu stratejide çocukların kendi düşünceleri ön planda olmakla birlikte arkadaşlarının düşüncelerini de önemsenmektedirler. Arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlayarak güç hakimiyetini sağlama çocuklar tarafından zorunlu kılma stratejisine göre daha az (n=204) kullanılmaktadır. Gönüllü olmasını sağlama stratejisi en çok (n=177) oyun zamanında ortaya çıkmaktadır. Şekil 4’te çocukların arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlayarak güç hakimiyetini sağlama yöntemleri verilmiştir.

Şekil 4.

Çocuklar Arası Güç İlişkilerinde Gönüllü Olmasını Sağlama Yöntemleri

Şekil 4 incelendiğinde çocukların arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlayarak güç hakimiyetini sağlarken iki yöntem kullandıkları görülmektedir. Çocuklar; daha çok açık iletişime geçerek güç hakimiyetini sağlamaktadırlar. Örtük iletişim kullanılarak güç hakimiyeti sağlama çocuklar tarafından daha az kullanılan yöntem olmaktadır.

Gönüllü olmasını sağlama stratejisini daha çok kullanan çocukların genel özellikleri incelendiğinde; iletişime açık olmaları, diğer çocuklar tarafından sevilen ve kabul edilen olmaları, daha çok çocukla etkileşim halinde olmaları ve kurallara bağlı olmaları ön plana çıkmaktadır. Sınıfta bir çocuk hariç diğer

çocukların hepsi bu stratejiyi kullanmışlardır. Ahmet ve Bora en çok bu stratejiyi kullanan çocuk olurken Bülent'in bu stratejiyi kullandığı gözlenmemiştir. Bora, arkadaşları tarafından sevilen ve oynanmak istenen bir çocuktur. Sınıf kurallarına bağlı olan Bora'nın yapıcı bir özelliği bulunmaktadır. Arkadaşlarına karşı saygılı olan Bora arkadaşları ile etkili bir iletişim sağlamaktadır.

Açık İletişim Kurarak Güç Hakimiyeti Sağlama

Açık iletişim kurma, çocukların arkadaşlarına karşı güç hakimiyetini sağlamaya yönelik kullandıkları gönüllü olmasını sağlama yöntemlerinden en çok kullanılanıdır (n=142). Çocuklar; istek belirterek, öneri sunarak ve açıklamalarda bulunarak arkadaşları üzerinde etki oluşturmaktadırlar. Çocuklar bu yöntemi daha çok (n=118) oyun zamanında kullanmaktadırlar. Etkinlik zamanında 22 ve çember zamanında iki defa açık iletişim kurularak güç hakimiyeti sağlanmıştır. En çok açık iletişim kurarak güç hakimiyeti sağlayan çocuk Bora olurken Bülent'in açık iletişime geçerek güç hakimiyeti sağladığı gözlenmemiştir. Çocuklar değişik şekillerde açık iletişim kurmaktadırlar.

İstek belirtme, çocukların arkadaşlarına karşı güç hakimiyetini sağlamaya yönelik açık iletişim kullandıkları tekniklerinden en çok olanıdır. Çocuklar; rica ederek, gereklilik bildirerek, karşılaştırma yaparak ve soruları kullanarak isteklerini belirtmektedirler. Çocuklar; arkadaşının oyununa/oyun alanına girmek için, arkadaşlarından eşya/oyuncak isterken, oyun sürecinde isteklerinin gerçekleşmesi için vb. durumlarda daha çok mısın/misin kalıbını kullanarak ricada bulunmaktadırlar. Arkadaşlarından oyuncak/eşya isterken "gerek" ve "lazım" ifadelerini kullanıp gereklilik bildirerek, "sende çok var" ve "bende az var" ifadeleri kullanıp karşılaştırma yaparak ve "var mı" ve "nerede" sorularını kullanarak isteklerini belirtmektedirler. Örneğin,

"Parmak boyası deneyinde Merve, Şule'ye 'turuncuyu alabilir miyiz' dedi. Bardağını uzatarak 'buraya koyar mısın' dedi. Şule de koydu." (04.11.16/Etkinlik Zamanı)

"Sanat merkezinde oyun hamuru ile oynarlarken Cem, 'biraz almam lazım yeşil' dedi. Güler de 'al' diyerek biraz koparıp verdi. (01.12.16/Oyun Zamanı)

Öneri, çocukların birbirlerine karşı etki oluşturma çabalarında kullandıkları açık iletişim tekniklerinden diğeridir. Burada çocukların kendi isteklerini arkadaşlarına öneri şeklinde sunma durumu vardır. Çocuklar; oyun/etkinlik sürecinde ne/nasıl/nereye yapılması ile ilgili istekleri için, oyun dışı süreçlerdeki istekleri için ve arkadaşlarını oyuna davet etmek için önerileri kullanmaktadırlar. Örneğin,

"Güler ile Öykü blok merkezinde bloklarla inşa yaparlarken Güler, 'çıkış yeri de yapalım tamam mı küçüklerle çıkış yeri yapalım olur mu' dedi. Öykü de 'tamam' dedi. Güler 'ayakkabı koyma yeri de yaparız tamam mı' dedi Öykü de 'tamam' dedi. (02.12.16/Oyun Zamanı)

Açıklama yapma, çocukların birbirleri üzerinde güç hakimiyetini sağlamaya yönelik kullandıkları açık iletişim tekniklerinden en az kullanılanıdır. Çocuklar arkadaşlarına açıklamada bulunarak/bilgi vererek arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlamaktadırlar. Çocuklar oyun zamanında oyunun kuralı ile ilgili açıklamalarda bulunurken etkinlik zamanında arkadaşlarının önerisinin olamayacağı ile ilgili ve etkinliğin nasıl uygulanacağı ile ilgili açıklamalar yapmaktadırlar. Çocukların arkadaşları ile konuşarak arkadaşları üzerinde hakimiyet kurmaları öğretmenin ifadesinde de belirtilmiştir. Örneğin,

"Sema'nın sözel ifadeleri çok güçlü ve çok net konuşuyor. Konuştuğu zamanlarda arkadaşlarına isteklerini yaptırıyor. Sohbet zamanlarında konuşmaya başladığında dikkati dağıtmak çocuk da olsa onu dinliyor." (19.12.16 / Öğretmen Görüşme).

"Şule sanat merkezinde kesme çalışması yaparken Ahmet; Şule ikisini değil, ordan değil, hayır bak öyle değil, ortadan ikiye bölmeyeceksin diyerek açıklamada bulundu ve Şule de Ahmet'in isteklerini yerine getirdi." (03.11.16/Oyun Zamanı)

Örtük İletişim Kurarak Güç Hakimiyeti Sağlama

Örtük iletişim, çocukların arkadaşlarına karşı güç hakimiyetini sağlamaya yönelik kullandıkları gönüllü olmasını sağlama yöntemlerinden ikincisidir (n=62) ve daha çok (n=59) oyun zamanında ortaya çıkmaktadır. Örtük iletişim kurarak güç hakimiyeti sağlama etkinlik zamanında iki ve çember zamanında bir defa gözlenmiştir. Örtük iletişim çocukların dolaylı şekilde arkadaşları üzerinde etki oluşturmak için kullandıkları teknikleri kapsamaktadır. Çocuklar değişik şekillerde örtük iletişim kurmaktadırlar. Bunlar; duygusal tepki gösterme, soru/sorgulama yapma, diğer arkadaşlarından tasdik alma, destekleyici uyarılarda bulunma, ilgi çekici davranışlar sergileme ve arkadaşlarına yardım edip onları teşvik etme şeklindedir. Örtük iletişim ile güç hakimiyetini en çok Ahmet sağlarken üç çocuğun bu yöntemi kullanarak güç hakimiyeti sağladığı gözlenmemiştir.

Duygusal tepki, çocukların arkadaşlarına karşı etki oluşturmaya yönelik en çok kullandıkları örtük iletişim tekniğidir. Çocukların kullandığı duygusal tepkiler davranışsal tepkiler ve sözel tepkiler olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Çocukların sergiledikleri davranışsal tepkiler; ağlama, ortamdan ayrılma ve boynunu bükme şeklinde gerçekleşmektedir ve sözel duygusal tepkilere göre daha fazla kullanılmaktadır. Ağlama, çocukların kullandıkları davranışsal duygusal tepki tekniklerinden en çok olanıdır. Çocuklar, arkadaşlarının; oyuncasını/eşyasını almaya çalışması, oyunda istediği rolü vermemesi, oyununu bozması vb. durumlarda ağlayarak duygusal tepki göstermektedirler. Çocukların arkadaşları üzerinde etki oluşturmak için ağladıklarını ve ortamdan ayrıldıklarını öğretmen de belirtmiştir. Ortamdan ayrılma davranışı ise arkadaşının; oyuncasını/eşyasını alması, oyunlarına kabul etmemesi ve oyunda istediği rolü vermemesi durumunda görülmektedir. Çocuklar ayrıca arkadaşından oyuncak isterken boynunu bükme davranışı sergilemektedirler. Örneğin;

“Yunus, çok ısrarcı oluyor. Bazen oyunlarına müdahale edip oyunlarını bozabiliyor. Arkadaşlarına yaptığı kaba davranış sanki kendisine yapılmış gibi bazen ağlayarak yaptırmaya çalışıyor (kendini acındırıyor).” (19.12.16 / Öğretmen Görüşme).

“Cem, orta alanda sandalyelerle oynayan Esmâ'nın sandalyesini almaya çalışırken Esmâ ağlamaya başladı. Cem sandalyeyi bıraktı.” (01.12.16/Oyun Zamanı)

Sözel duygusal tepkiler; isteğinde ısrar etme, yapamadığını söyleme, küseceğini söyleme, benim hatırıma deme ve hiç oynamadığını söyleme şeklinde ortaya çıkmaktadır. İsrar etme, çocukların kullandıkları sözel duygusal tepki tekniklerinden en çok olanıdır. Çocuklar; daha çok arkadaşlarının oyununa girmek için bu tekniği kullanmaktadırlar. İsrar etme; istekleri tekrar ederek, “lütfen” ve “ne olur” ifadeleri kullanılarak gerçekleşmektedir. Çocuklar ayrıca; etkinliği yapmasını istediği arkadaşına etkinliği yapamadığını söyleyerek; arkadaşından oyuncak isterken hiç oynamadığını söyleyerek; arkadaşı için etkinlik yapmak isterken benim hatırıma diyerek ve arkadaşının oyuncakla yaklaşıp rahatsız etmesi durumunda küseceğini söyleyerek duygusal tepki göstermektedirler. Örneğin,

“Sanat merkezinde Cem makası Şule'ye doğru uzatınca Şule “küserim” dedi ve Cem geri çekti.” (08.12.16/Oyun Zamanı)

Soru sorma/sorgulama, çocukların birbirlerine karşı etki oluşturma çabalarında örtük iletişimin kullanıldığı diğer bir tekniktir. İsteklerinin gerçekleşmesini isteyen çocuklar zaman zaman soruları kullanmaktadırlar ve arkadaşlarını sorgulamaktadır. Çocuklar; arkadaşlarının oyununa dahil olmak isteyip reddedildiğinde, arkadaşının diğer arkadaşını oyundan çıkarttığı ve oyuncak isteyip reddedildiğinde soruları kullanmaktadırlar. Örneğin,

“Oğuz evden getirdiği langırt oyunu için ‘ben Cem ile oynayacağım’ dedi. Ahmet ‘neden öğretmene öyle söylemedin’ dedi. Oğuz da ‘sonra sen Efe ile Öykü Tunç ile oynasın’ dedi” (03.11.16/Oyun Zamanı)

Diğer arkadaşlarından tasdik alma, çocukların birbirlerine karşı etki oluşturma çabalarında örtük iletişimin kullanıldığı diğer bir tekniktir. Çocuklar; oyuncaklarının/eşyalarının arkadaşları tarafından

alınması durumunda oyuncağın/eşyanın kendisine ait olduğunun tasdikini alarak ve oyun sürecinde uygulamalarına karşı çıkılması durumunda oyun kurallarının tasdikini alarak güç hakimiyeti sağlamaktadırlar. Örneğin,

“Jenga oyununda Cem, Ahmet’e ‘sen benden aldın sende çok oldu’ dedi. Ahmet de ‘hayır ben senden almamıştım Ayşe’den ödünç almıştım. Ayşe ben senden bunları almamış mıydım’ diyerek Cem’e jengaları vermedi.” (16.11.16/Oyun Zamanı)

Oyun zamanında ortaya çıkan destekleyici uyarıda çocuklar daha çok arkadaşlarının yaptıkları davranışların sonucu ile ilgili uyarılarda bulunmaktadır. Çocuklar, arkadaşlarının dikkatini kendi üzerine çekmek için ilgi çekici değişik hareketler yaparak ve arkadaşlarına yakınlaşarak isteklerini gerçekleştirmektedirler. Çocuklar ayrıca oyun zamanında arkadaşlarını teşvik edip cesaretlendirerek arkadaşları üzerinde güç hakimiyeti sağlamaktadırlar. Örneğin,

“Ahmet ile Oğuz blok merkezinde oynarlarken Oğuz’un oyundan ayrılmak istemesi üzerine Ahmet ‘öğretmen kızır’ diyerek Oğuz’u uyarmakta ve oyundan ayrılmasına engel olmaktadır.” (01.11.16/Oyun Zamanı)

“Blok merkezinde merdivenden atlama oyununda Cem merdivenden atlayamadı. Öykü ‘göstereyim mi’ diyerek nasıl atlayacağını gösterdi. Cem’in atlayabilmesi için bloklardan birini alarak merdivenin boyunu alçalttı. Öykü, ‘yapabilirsin arkadaşım yapabilirsin evet aferin arkadaşım hadi yapabilirsin’ diyerek Cem’i alkışladı ve Cem atladi.” (29.11.16/Oyun Zamanı)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada çocuklar arasındaki etkileşimde güç ve iktidar mücadelesinin görüldüğünden çok daha yoğun ve derin bir şekilde gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Çocukların birbirleri üzerindeki güç hakimiyeti incelendiğinde çocukların arkadaşlarını zorunlu kılarak ve gönüllü olmasını sağlayarak güç hakimiyetini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Arkadaşlarını zorunlu kılarak güç hakimiyeti sağlama çocuklar tarafından gönüllü kılma stratejisine göre daha çok kullanılmıştır.

Çocukların arkadaşlarını zorunlu kılarak güç hakimiyeti sağlaması; güç kullandığı arkadaşının düşüncelerini dikkate almadığı, kendi isteklerinin öncelikli olduğu ve bu isteğin gerçekleşmesi için arkadaşlarının zorunlu olarak istekleri yerine getirdiği anlamı çıkmaktadır. Çocukların akranları ile olan ilişkileri iletişim tarzları ile dolayısıyla güç hakimiyetini sağlamak için kullanılan iletişim stratejisi ile yakından ilişkilidir. Watzlawick, Bavelas ve Jackson’ a (2011) göre ilişki düzeyinde mesajın nasıl iletildiği önemlidir. Ses tonu, mimik hareketleri, ifade biçimi vb. karşıdaki kişinin bu mesajı nasıl anlayacağını belirlemektedir. Çocukların zorunlu kılma stratejisini kullanarak güç hakimiyeti sağlamalarında da bu durum kendini göstermektedir. Çocukların kullandığı bu stratejide tamamlayıcı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Tamamlayıcı ilişkide, farklı türden iletiler alınıp verilmektedir. Bu ilişkiye sahip kişilerden birisi sürekli verir, diğeri alır. Biri direktif verir, diğeri bunu yerine getirir. Biri üstün, diğeri ikincil bir konumdadır (Watzlawick, Bavelas & Jackson, 2011). Çocukların arkadaşlarını zorunlu kılarak güç hakimiyeti sağlaması aynı zamanda arkadaşlarının haklarını ihlal ettiği anlamına gelmektedir. “Kendisinin ve başkalarının haklarını korur” (MEB, 2013) kazanımının çocuklar tarafından tamamen içselleştirilmediği görülmektedir. Çünkü çocuklar arkadaşlarının haklarını görmezden gelmekte ve kendi isteklerini ön planda tutmaktadır.

Literatürde çocukların arkadaşlarını zorunlu kılarak güç hakimiyetini sağladığı çalışmalar bulunmaktadır (Demirtaş & Sucuoğlu, 2011; Gülay, 2008; Korkulu & Yılmaz, 2010; Lee & Recchia, 2008; Özdemir, 2014; Shin vd., 2004; Whittington, 2001). Demirtaş ve Sucuoğlu’nun (2011) çalışmasında da çocuklar arkadaşlarını uyarılarla etki altına almışlardır. Özdemir’in (2014) çalışmasında çocuklar saldırgan davranışlar sergileyip arkadaşlarını zorunlu kılarak güç hakimiyeti sağlamışlardır. Özdemir’e (2014) göre, okulöncesi dönemdeki çocuklarda saldırgan davranışlar yaygın olarak görülebilmekte ve

küçük çocuklar fiziksel şiddete daha sık başvurumaktadırlar. Benzer şekilde yapılan çalışmada da saldırgan davranışlar yoğun şekilde ortaya çıkmıştır.

Gönüllü olmasını sağlama, çocukların arkadaşları üzerinde güç hakimiyeti sağlamak için kullandıkları stratejilerden bir diğeridir. Bu durumu öğretmen de görüşmede belirtmiştir. Bu strateji zorunlu kılma stratejisine göre çok daha az kullanılmaktadır. Çocukların kullandığı bu stratejide simetrik ilişkilerin olduğu görülmektedir. Simetrik ilişkide, taraflar aynı düzeydedir, şartlar eşittir ve karşılıklı aktarımda iki taraf da eşit güce sahiptir (Watzlawick vd., 2011). Literatürde çocukların arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlayarak güç hakimiyetini sağladığı çalışmalar (Shin vd., 2004; Lee & Recchia, 2008; Demirtaş & Sucuoğlu, 2011) bulunmaktadır. Örneğin, Lee ve Recchia'nın (2008) çalışmasında çocuklar ilgi çekici hareketler yaparak, arkadaşlarına öneri sunarak arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlamışlardır. Çocukların, arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlayarak güç hakimiyeti elde etmeleri arkadaşlarının düşüncelerini dikkate aldıklarının göstergesidir. Ayrıca çocuklar, arkadaşlarının haklarını göz önünde bulundurmaktadırlar.

Araştırma bulgularına göre çocuklar, daha çok sahip olduklarının (oyuncak/ eşya/sıra/oyun/etkinlik) devamı ve korunması için paylaşmayı kabul etmedikleri durumlarda akranlarına karşı zorunlu kılma stratejisini kullanarak güç hakimiyetini sağlamaktadırlar. Okul öncesi dönemde çocuklar paylaşma davranışları sergilemekle birlikte rekabet, kavga ve çatışma halinde de olabilmektedirler (Beyazkürk vd., 2007). Araştırmada çocukların sahip olduklarının (oyuncak, eşya, oyundaki konum vb.) korunması için zorunlu kılma stratejisini kullandıkları görülmektedir. Gülay'a (2008) göre çocuklar; sevdiği bir oyuncakın veya nesnenin başkaları tarafından kullanılması durumunda saldırgan davranışlar sergilemektedirler. Bu bulgular benzerlik göstermektedir.

Çocuklar gönüllü olmasını sağlama stratejisine daha çok başka bir çocuğun sahip olduklarını (oyuncak/eşya) kendisi ile paylaşmasını istediği durumlarda ve arkadaşlarının oyununa/etkinliğine dahil olmak istediklerinde başvurdukları ortaya çıkmıştır. Choi ve Kim (2003) akran kabulünün çocukların sosyal davranış örüntüleriyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Walker (2004), saldırgan davranışların ve rahatsız edici davranışlar sergilemenin akran kabulünde olumsuz etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Walker'ın (2004) bulguları bu araştırmada da kendini göstermektedir. Çocuklar saldırgan davranış ya da rahatsız etme gibi arkadaşlarını zorunlu kılmak yerine arkadaşlarının gönüllü olmasını sağlayarak akranlarına kendilerini kabul ettirmişlerdir. Burada çocuklar stratejik davranış sergileyerek arkadaşlarının sahip olduklarını (oyuncak/eşya/oyun/etkinlik) kendileri ile paylaşmalarını sağlamışlardır.

Çocukların arkadaşlarına karşı güç hakimiyeti sağlamak için kullandıkları stratejiler incelendiğinde kullanılan yöntemlerin farklı çocuklar tarafından sergilendiği görülmektedir. Bu durum hem zorunlu kılma stratejisinde hem de gönüllü olmasını sağlama stratejisinde ortaya çıkmaktadır. Akran ilişkileri içerisindeki çocukların; davranışsal olarak zamanla birbirlerine benzedikleri (Farmer & Cadwallader, 2000), birbirlerine sosyal yönden ve davranışsal olarak çok fazla yeterlik sundukları (Chen, Chang, He & Liu, 2005) ve bilgi kaynağı oldukları (Beyazkürk vd., 2007) bilinmektedir. Bu durum çocukların birbirlerini model aldıklarını ve akran öğrenmelerinin gerçekleştiğini ortaya çıkarmaktadır. Çocuklar güç hakimiyeti sağlarken arkadaşlarından etkilenmekte ve aynı stratejiyi kullanmaktadırlar. Bu araştırmada da çocuklar birbirlerini model alarak güç hakimiyeti sağlamak için benzer stratejiyi kullanmışlardır.

Sınıf içi güç kullanım stratejilerinin zamansal kullanım oranlarına bakıldığında zorunlu kılmanın hem çember hem etkinlik hem de oyun zamanında daha çok kullanıldığı görülmektedir. Ancak etkinlik zamanında gönüllü olmasını sağlama stratejisinin kullanımı oyun zamanına göre daha çok kullanılmıştır. Etkinlik zamanının öğretmen rehberliğinde ve kontrolünde yapıldığı göz önünde bulundurulursa öğretmenin çocuklarla olan fiziksel ve ilişkisel mesafesinin sınıf içi güç ilişkilerini etkilediği sonucuna varılabilir. Öğretmenin çocuklarla olan mesafesi arttığında çocuklar birbirlerine

karşı zorunlu kılma stratejisine başvurmaktadırlar. Öğretmen akran yapısı içerisinde yer almamakla birlikte çocuklardan etkilenmekte veya onları etkileyebilmektedir (Rodkin & Hodges, 2003). Özdemir'e (2014) göre saldırgan davranışların özellikle öğretmen kontrolünün daha az olduğu yapılandırılmamış etkinliklerde ve rutin etkinliklerde artış gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenin tutum ve davranışları da çocukların arkadaşlarına karşı zorunlu kılma stratejisini kullanarak güç hakimiyeti sağlamasına ortam hazırlamıştır. Örneğin öğretmenin sınıf kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalması çocukların kural ihlalleri karşısında hem kendi aralarındaki ilişkilerde güç kullanarak hem de öğretmenin bu durumun farkına varmasını sağlayarak öğretmenin kural ihlali yapan çocuk üzerinde güç kullanmasına aracılık etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada güç hakimiyeti sağlamak için sergilenen davranışlar ve davranışın hangi bağlamda ortaya çıktığı araştırılmıştır. Sınıf içi güç kullanım stratejileri incelendiğinde güç kullanım sıklığının yoğun olarak zorunlu bırakma olduğu, gönüllü olmasını sağlamanın ise daha az kullanıldığı belirlenmiştir. Bütün stratejilerin daha çok oyun zamanında ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenin çocuklarla olan fiziksel ve ilişkisel mesafesinin sınıf içi güç ilişkilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf kurallarının devamının sağlanmasının güç ilişkilerinde önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Çocuklar sahip olduklarının (eşya/oyuncak/sıra/oyun/etkinlik) devamı ve korunması için paylaşmayı kabul etmedikleri durumlarda akranlarına karşı zorunlu güç kullanımına başvururken, kendisinin başka bir çocuğun sahip olduklarını kendisi ile paylaşmasını istediği durumlarda ise gönüllü olmasını sağlama stratejisine başvurdukları ortaya çıkmıştır. Araştırma bulguları çerçevesinde araştırmacılara, eğitimcilere ve ailelere aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Sınıf içi güç ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada oyun, çember ve etkinlik zamanı gözlenmiştir. Yapılacak diğer çalışmalarda farklı bağlamlarda (bahçe, yemekhane vb.) çocukların güç ilişkileri araştırılabilir. Bu çalışmada güç hâkimiyeti sağlamak için sergilenen davranışlar ve davranışın hangi bağlamda ortaya çıktığı araştırılmıştır. Davranışın sonucunda güç kullanılan çocukların tepki verme stratejileri incelenebilir. Güç etkileşiminin dolaylı aktörlerinin (aile, müdür, okul kültürü vb.) etkisi incelenebilir. Çocukların kullandıkları stratejiye göre sınıf içindeki konumu ve arkadaşları tarafından nasıl algılandığı incelenebilir. Öğretmenler çocuklara rol model olduğunu dikkate alarak çocuklarla etkileşimlerinde güç kullanım stratejilerine dikkat etmelidirler. Sınıf kurallarının, sınıf içi güç etkileşiminde zorlayıcı güç unsuru pozisyonundan uzaklaştırılarak çocuklar tarafından gönüllü olarak içselleştirilmesi sağlanabilir. Öğretmenler uygulayacakları etkinliklerde ve sınıf içi etkileşimlerde olumlu ilişkilerin önemini çocuklara kazandırabilir. Aileler çocukların kendilerini rol model aldıklarının farkına vararak ilişkilerinde zorlayıcı unsurlardan uzak durmalıdır. Çocuklarla etkileşimlerinde yapıcı dil kullanmaya özen göstermelidirler.

KAYNAKLAR

- Amundson, J., Stewart, K., & Valentine, L. (1993). Temptations of power and certainty. *Journal of Marital and Family Therapy*, 19(2), 111-123.
- Beyazkürk, D., Anliak, Ş., & Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 26, 13-26.
- Bagwell, C. L., Newcomb, A. F., & Bukowski, W. M. (1998). Preadolescent friendship and peer rejection as predictors of adult adjustment. *Child development*, 69(1), 140-153.
- Batey, J. J. (2002). Development of Peer Competence in Preschool: Preservice Early Childhood Teachers' Beliefs About Influence And Importance, Unpublished PhD. Thesis. USA: University of Florida.USA.
- Bayrak, S. (2000). Yönetimde bir ihmal konusu olarak güç ve güç yönetimi-I. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 21-34.

- Chen, X., Chang, L., He, Y., & Liu, H. (2005). The peer group as a context: Moderating effects on relations between maternal parenting and social and school adjustment in Chinese children. *Child Development, 76*(2), 417-434.
- Charlesworth, W. R., & La Freniere, P. (1983). Dominance, friendship, and resource utilization in preschool children's groups. *Ethology and Sociobiology, 4*(3), 175-186.
- Choi, D. H., & Kim, J. (2003). Practicing Social Skills Training for Young Children with Low Peer Acceptance: A Cognitive-Social Learning Model. *Early Childhood Education Journal, 31*(1), 41-46.
- Creswell, J. W. (2009). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage.
- Çetin, F., Bilbay, A. A., & Kaymak, D. A. (2002). *Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Dahl, R. A. (2001). "Demokrasi Üstüne" (B. Kadioğlu, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Dell, P. F. (1989). Violence and the systemic view: The problem of power. *Family Process, 28*(1), 1-14.
- Demirtaş, V. Y., & Sucuoğlu, H. (2011). Aktif öğrenme gruplarında usta-acemi çocukların karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yolları. *İlköğretim Online, 10*(2), 479-492.
- Erwin, P. (1993). *Friendship and peer relations in children*. New York: John Wiley & Sons Publishers.
- Farmer, T. W., & Cadwallader, T. W. (2000). Social interactions and peer support for problem behavior. *Preventing School Failure, 44*(3), 105-110.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve İktidar* (İ. Ergüden & O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş* (A. Ersoy & P. Yalçinoğlu, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gülay, H. (2008). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gültekin Akduman, G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 23*(1), 121-137.
- Hawley, P. H. (1999). The ontogenesis of social dominance: A strategy-based evolutionary perspective. *Developmental review, 19*(1), 97-132.
- Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C. W., & Poteat, G. M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal, 27*(4), 207-212.
- Karaca, N. H., Gündüz, A., & Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 4*(2), 65-76.
- Korkulu, N., & Yılmaz, N. (2010). Çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi programının okulöncesi kurumlara devam eden çocukların problem çözme becerisine etkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1*(1), 1-20.
- Kumbaracı Uçkan, A. (2010). *Postmodern Söylemde Güç-İktidar İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Lee, Y. J., & Recchia, S. L. (2008). Who's the boss? Young children's power and influence in an early childhood classroom. *Early Childhood Research & Practice, 10*(1), 1-15.
- MEB, (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. Ankara: Meb Basımevi.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Ollendick, T. H., Weist, M. D., Borden, M. C., & Greene, R. W. (1992). Sociometric status and academic, behavioral, and psychological adjustment: A five-year longitudinal study. *Journal of consulting and clinical psychology, 60*(1), 80-87.

- Özbey, S., & Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.
- Özdemir, S. (2014). *Okul öncesi çocuklarda görülen saldırgan davranışların incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özkan, Y., & Çifci, E. G. (2010). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.
- Patton, Q. M. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pettit, G. S., Bakshi, A., Dodge, K. A., & Coie, J. D. (1990). The emergence of social dominance in young boys' play groups: Developmental differences and behavior correlates. *Developmental Psychology*, 26(6), 1017-1025.
- Rodkin, P. C., & Hodges, E. V. E. (2003). Bullies and victims in the peer ecology: Four questions for psychologists and school professionals. *School Psychology Review*, 32(3), 384-400.
- Salı, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195-216.
- Schwartz, D., Dodge, D. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (2000). Friendship as a moderating factor in the pathway between early harsh home environment and later victimization in the peer group. *Developmental Psychology*, 36, 646- 662.
- Shin, M. S., Recchia, S. L., Lee, S. Y., Lee, Y. J., & Mullarkey, L. S. (2004). Understanding early childhood leadership: Emerging competencies in the context of relationships. *Journal of Early Childhood Research*, 2(3), 301-316.
- Song, S. Y. (2006). *The role of protective peers and positive peer relationships in school bullying: How can peers help?* Unpublished Doctoral Thesis. University of Nebraska, Nebraska.
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(4), 468-483.
- Walker, S. (2004). Teacher reports of social behavior and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *Child Study Journal*, 34(1), 13-28.
- Watzlawick, P., Bavelas, J. B., & Jackson, D. D. (2011). *Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies and paradoxes*. New York; WW Norton & Company.
- Weber, M. (1996). "Sosyoloji yazıları" (T. Parla, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Whittington, V. (2001). Is interpersonal power exercised in groups of early school children in the classroom context? *Early Child Development and Care*, 170(1), 77-92.

An Investigation of In-Class Power Relations Between Children in Preschool

Extended Abstract:

Introduction

Children use power in interpersonal relationships since the early years (Hawley, 1999). Power, which is an important element that shapes peer relationships, is defined as being able to make someone else do what they want (Dahl, 2001). Hawley (1999) suggests that preschool children use effective interpersonal strategies in school to gain dominance over their peers.

There are very few studies in the literature regarding the power relations among preschool children (Lee & Recchia, 2008; Shin, Recchia, Lee, Lee & Mullarkey, 2004). Lee and Recchia (2008) examined how power plays a critical role in social relationships and how it affects children's classroom experiences. Shin et al. (2004) explored the characteristics of children with leadership attributes in terms of their use of different power sources. The issues of power has started to be studied in the context of peer relations, especially in relation to bullying (Gültekin Akduman, 2012; Karaca, Gündüz & Aral, 2011; Korkulu & Yılmaz, 2010; Özbey & Alisinanoğlu, 2009; Özkan & Çifci, 2010; Tuesday, 2014; Uysal & Dinçer, 2012; Whittington, 2001).

Because the requests of children with more power dominance in the classroom are realized more in the classroom, it is a curious subject what kind of strategy these preschool children with strong power dominance use to realize requests in their classrooms. It is also a question of whether the strategy used to achieve power dominance differs during play time, activity time or circle time. In this context, the purpose of this study is to reveal how children use power in peer relationships and how this power use is related to activities specific to early childhood classrooms.

Method

This study was designed as a case study, one of the qualitative research approaches. In this study, the participants were chosen by using one of the purposeful sampling methods, "easily accessible case sampling", (Patton, 2014). The participants of this study consisted of 19 five-year-old children attending a kindergarten affiliated to a state university in Adana. Nine of these children are boys and 10 are girls. The ages of the children ranged from 58 to 71 months at the time of data collection, and the average class age was 66 months.

In order to best describe the current situation in the study; observation, interview and researcher diary were used as data collection techniques. The data collection process took a total of 28 days during nine weeks. The researcher was in the classroom for an average of 3-4 hours a day during the data collection process. Observations took place in the nonparticipant-observer role of the researcher. During the data collection process, the researcher observed the children at play, circle and activity time. During the data collection process, semi-structured and short interviews were conducted with the teacher. The data were analyzed by content analysis method. Inductive approach was applied in content analysis. Frequency calculation was used while reporting the themes. The themes, categories and codes obtained were presented as strategy, method and technique in the findings. Various measures regarding validity and reliability have also been taken.

Findings

The analysis shows that preschool children use two strategies to achieve power dominance in the classroom. These strategies are; using coercion and voluntary. In the coercion strategy, power dominance was achieved without taking into account the opinions of his friends. The strategy of making them volunteer requires taking the opinions of friends into account.

Using coercion is the most commonly used strategy (79.7%) by children, and the majority (83.4%) took place during playtime. Children with dominant character, playmakers and the ones who have toys used the coercion strategy more. Children used this strategy more to protect what they have (toys / items / queues / games / activities). It was observed that children used four methods in this strategy. These; It is in the form of making fait accompli, displaying aggressive behavior, threatening and contacting to the teacher.

Making peers to volunteer was a less used strategy (20.3%) by children, and it occurred mostly during playtime (85.7%). This strategy was mostly used by children who were open to communication, loved and accepted by other children, interacted with more children and adhered to the rules. Children mostly

used this strategy when they wanted another child to share their possessions (toy / item) with them and when they wanted to be involved in their friends' play or activities. Children used two methods in this strategy, namely, explicit communication and implicit communication.

Discussion

The coercive strategy is similar to what Watzlawick et al. (2011) called complementary relationship . One of the people with this relationship gives, the other takes. One of them asks and the other does it. One is superior and the other is secondary (Watzlawick, Bavelas & Jackson, 2011). There are studies in the literature that children provide power dominance by coercing their friends (Demirtaş & Sucuoğlu, 2011; Gülay, 2008; Korkulu & Yılmaz, 2010; Lee & Recchia, 2008; Özdemir, 2014; Shin et al., 2004; Whittington, 2001). For example, in Demirtaş and Sucuoğlu's (2011) study, children influenced their friends with threatening them.

The strategy of making the peers volunteer corresponds with what Watzlawick et al. (2011) called symmetric relationships. In a symmetrical relationship, the parties are at the same level, the conditions are equal, and both sides have equal power in mutual transfer (Watzlawick et al., 2011). There are studies in the literature that children provide power dominance by making their friends volunteer (Shin et al., 2004; Lee & Recchia, 2008; Demirtaş & Sucuoğlu, 2011). For example, in the study of Lee and Recchia (2008), children made their friends volunteer by making interesting gestures and offering suggestions to their friends.

The strategy of making volunteers was used more during the activity time than in play time. Considering that the activity time is carried out under the guidance and supervision of the teacher, it can be concluded that the physical and relational distance of the teacher with the children affects the power relations in the classroom. Although the teacher was not included in the peer structure, he is affected by children and she affects them (Rodkin & Hodges, 2003). According to Özdemir (2014), aggressive behaviors increase especially in unstructured activities such as dramatic play and decrease during routine activities where teacher more in control.

In this study, the focus was on the behaviors of children who used the power building strategies. Another study can focus on how children react to these strategies more reciprocal point of view. Additionally, the peer interaction in classroom that involves power exchange can be studied a more phenomenological manner to reveal how children perceive the power dynamics. The position of the children in the classroom and how they are perceived by their friends can be examined according to the power strategy they use.

Key Words: *Preschool, Peer Relations, Power Relationships, Power Domination*